

LUOVA KAUPUNKIKEHITTÄMINEN

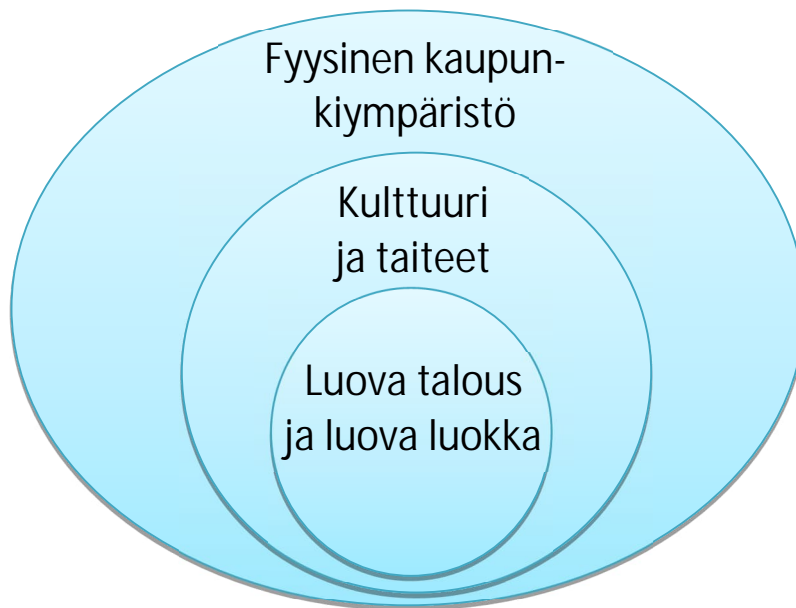
Ari-Veikko Anttiroiko
Tampereen yliopisto
Tampere 2023

LUOVAN KAUPUNGIN TEORIAT

Luovan kaupungin ideat ovat kehittyneet varsin monipolvisesti, joten eheän kuvan luominen niiden muodostamasta kokonaisuudesta on haasteellista. Voidaan kuitenkin sanoa, että niiden varhaisimmat ilmentymät löytyvät kaupunkisuunnittelun suunnalta. Tätä alkuvaihetta voidaan sen ominaislaadun perusteella kutsua rakenteellisen kehittämisen ja fyysisen kaupunkisuunnittelun vaiheeksi, jonka juuret ovat niinkin kaukana kuin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkuvuosikymmenillä.

Seuraavaa vaihetta voidaan luonnehtia kulttuuripainotteiseksi kehitysvaiheeksi, joka alkoi hahmottua 1960-luvulla ja jäsenyää käytännössä vasta 1980-luvulla. Tässä vaiheessa luovuus samaistettiin pitkälti kulttuuriin ja taiteisiin ja sitä tarkasteltiin ehkä kaikkein vahvimmin kulttuuripolitiikan viitekehyksessä, jolloin huomio kiinnittyi kulttuuritarjonnan ja -instituutioiden taloudelliseen potentiaaliin.

Viimeisimmän vaiheen synty tässä keskustelussa ajoittuu 2000-luvun alkupuolelle, jolloin alan keskustelu alkoi pyöriä luovan talouden ja luovan luokan ympärillä, tärkeimpänä keskustelun innoittajana Richard Florida. Seuraavassa käydään lyhyesti läpi luovan kaupungin kehittämisen teoreettisia lähtökohtia näiden kolmen toisiinsa kytkeytyvän teeman kautta: (1) luovuus kaupunkiympäristön suunnittelussa, (2) taiteet ja kulttuuri-instituutiot aluekehittämisessä sekä (3) luova talous ja luova luokka.

Kuvio 2.1. Kolme luovan kaupungin teoreettista teema-alueita.

Ennen kuin menemme itse teorioihin, seuraavaksi pohditaan lyhyesti luovan kaupungin ideaa kehittämiskonseptina sekä sen historiallista kehitystä kaupunkisuunnittelun valossa.

Luova kaupunki kehittämiskonseptina

Luovan kaupungin käsitettä voidaan käyttää sekä suppeassa että laajassa merkityksessä. Suppea määritelmä voi painottua kulttuurin käsitteeseen tai luovan talouden käsitteeseen, joista erityisesti jälkimmäinen on tämän päivän kehittämiss politiikkaa ajatellen keskeinen. Sen mukaan luovuuden nähdään kasautuneen "luovalle luokalle", jota vetää kaupungissa puoleensa tietynlaiset ympäristöt ja joiden luovuus kohdistuu suhteellisen kapea-alaisesti määrittyviin kulttuurisiin, luoviin ja asiantuntemusta vaativiin tehtäviin. Tällaisen näkemyksen varassa kehittämistoimet kohdistuvat suhteellisen kapea-alaiseen osaan kaupungin taloutta, joita ovat investoinnit kulttuuri-instituutioihin, kaupungin historiallisen keskustan elävöittäminen ja "boheemien" korttelien kehittäminen taiteilijoiden

suosimiksi paikoiksi, joiden ajatellaan edistävän koko kaupungin laajempaa taloudellista uudistumista vähittäiskaupan ja viihteen, asumisen ja tietotyöläisten työpaikkojen kautta. Tälle vaihtoehtoinen lähestymistapa on huomattavasti laajempi: luovuus voidaan ymmärtää laaja-alaisena käsitteenä, joka koskee käytännössä kaikkia alueyhteisöjen kehittämispyrkimyksiä. Sen mukaan kaupunkien tulisi olla luovia kaikilla kaupunkielämän osa-alueilla, eikä rajoittua pelkästään kulttuuriin tai ns. luovien teollisuudenalojen edistämiseen. (Leadbeater 2009.)

Luovan kaupungin idea ei muodosta mitenkään eheää ja yksiselitteistä oppirakennelmaa, jota kunnat voisivat soveltaa kehittämissyössään. Luovuutta ja kulttuuria voidaan hyödyntää hyvin eri tavoin riippuen kulloisenkin yhdyskunnan kehittämistarpeista ja erityispiirteistä (Hospers & van Dalm 2005). Muutoinkin kaupunkikehittämiskeskustelussa on ollut vallitsevana käsitys, jonka mukaan luovuus on määriteltävä laajasti, jottei se johda luoviin aloihin keskittyvään kapea-alaiseen kehittämisenäkemykseen (Landry 2008). Näin ollen luovat teollisuudenalat muodostavat vain yhden näkökulman luovan kaupungin ideaan. Luovuutta korostava käänne kantaa mukanaan käsitystä siitä, että luovuus liittyy oikeastaan kaikkiin olennaisiin yhdyskuntakehityksen osa-alueisiin, ei pelkästään luoviin aloihin tai edes kulttuuriin. Tällöin korostuvat asukkaiden osallistaminen, monikulttuurisuuden hyödyntäminen, suvaitsevaisuuden lisääminen, luovien yhteisöllisten tilojen luominen (esim. luovat korttelit) ja vetovoimaisten kaupunkikeskustojen rakentaminen. Nämä kaikki ovat omalla tavallaan luovuuden lisäämisen ja hyödyntämisen edellytyksiä.

Luovan kaupungin kehittämiseen ovat tulleet vahvasti mukaan erilaiset yhteisöjen pitkän aikavälin kehitystä ja mielekkyyttä turvaavat ulottuvuudet, kuten yhteisöllisyys, osallistaminen, kestävä kehitys ja älykäs kasvu (Miyamoto 2007). Professori Masayuki Sasaki (2010) on korostanut sitä, että luovan kaupungin paradigma tulee yhä vahvemmin korostamaan sosiaalista inklusiota, kansalaisten osallistumista ja ruohonjuuritason kansalaisliikkeitä. Myös teknologian hyödyntäminen eri muodoissaan on tärkeä osa luovaa yhteisöllistä kehittämistä. Kun nämä ainekset kootaan yhteen, syntyvä kehittämisajatus voidaan tiivistää käsitteeseen Luova Kaupunki 2.0, joka rakentuu innovatiivisuuden, uuden teknologian hyödyntäminen, kestävän kehityksen ja osallisuuden varaan.

Luova kaupunki kaupunkisuunnittelun historian valossa

Luova kaupunkikehittäminen viittaa luovuutta ja innovatiivisuutta korostavaan lähestymistapaan kaupunkiyhdyskuntien kehittämisessä. Luovan kaupunkikehittämisen keskeinen lähtökohta on kirjaimellisesti luovuuden eri muotojen hyödyntäminen kaupunkien fyysisen ympäristön, talouselämän ja elämänlaadun kehittämisessä. Kyseinen kehittämisidea ankkuroituu 2000-luvulla muotonsa saaneeseen luovan kaupungin (engl. *creative city*) käsitteeseen (Ks. esim. Landry & Bianchini 1995; Hospers 2003; Scott 2006; Landry 2008; Pratt & Jeffcutt 2009). Koko luovan kaupungin idealla on kuitenkin pidempi historia, jota käsitellään lyhyesti seuraavaksi.

Historiallisesti tarkasteltuna luovan kaupungin idea voidaan nähdä kulttuurisesti orientoituneen kaupunkisuunnittelun ja -kehittämisen viimeisimpänä vaiheena, kuten Freestone ja Gibson (2006) ovat sitä luonnehtineet. He ovat koonneet alla olevassa taulukossa esitetyn jäsenyyksen luovan kaupunkisuunnittelun kehityksestä.

Taulukko 2.1. Luovuus osana kaupunkisuunnittelun kehityskaarta. (Freestone & Gibson, 2006).

Periodi	Suunnitelunäkemys	Teoreetikko / suunnittelija	Esimerkkejä toteutuksesta
1890-1910 -luvut	Alkuvaiheen ideat I: Puutarhakaupunki	Ebenezer Howard Sir Patrick Geddes	Luonnonläheisyys; itseriittoiset (self-sufficient) pikkukaupungit; aluesuunnittelu (Geddes); Letchworth; Welwyn; satelliittikaupungit Englannissa ja Ruotsissa
1890-1910 -luvut	Alkuvaiheen ideat II: Kaupunki taide-teoksena; City Beautiful-liike	Baron Haussmann (Pariisi); Daniel Burnham; Edward Bennett	Pariisin ja Wienin kaupunkisuunnittelu; Chicagon kaupungin yleiskaava; Canberran yleiskaava
1910-1950 -luvut	Funktionalismi Kulttuuriviyöhykkeet Moderni kaupunki (Ville radieuse)	Le Corbusier Harland Bartholomew Patrick Abercrombie	Modernismi; funktionalistinen kaupunkisuunnittelu; toimintoja eriyttävä kaavoitus; pilvenpiirtäjät, autot ja ylikulkumaantiet; kulttuurikeskukset; Chandigarhi; Brasilia; St. Louis; Washington D.C.
1950-1970 -luvut	Autokaupunki Maamerkki-infrastruktuurit	Robert Moses Edmund Bacon	Kasvavien kaupunkien kaavoitus; maamerkkirakennukset; Lincoln Centre, New York; JFK Center, Washington; Sydneyn oopperatalo
1960-1970 -luvut	Yhteisöllinen kulttuuri, monimuotoisuus (Diverse city)	Jane Jacobs	Populaarikulttuuri; joukkotiedotus; yhteisöllinen taide; kulttuuriperinnön vaaliminen; yhteisölähtöinen kulttuurin kehittäminen; Greenwich Village, New York
1980-1990 -luvut	Kulttuurin rooli kaupunkien kehittämisessä, Uusi urbanismi	Edistyksellisten kaupunkien johtaminen, e.g. Pasqual Maragall (Barcelona); Jane Jacobsin perintö; Sharon Zukin	Uusi urbanismi (new urbanism); gentrifikaatio; kulttuuri-teollisuuden kehittäminen; festivalisaatio; Euroopan kulttuuripääkaupungit (Cultural Capitals of Europe); Barcelona, Bilbao, Baltimore, Glasgow, Manchester
2000- 2010 -luvut	Luova kaupunki, palvelukeskittymät (amenity city), osallistaminen, yhteissuunnittelu	Charles Landry Richard Florida Allen J. Scott	Globaali kilpailu; luovan luokan houkuttelu; luovat alat; luova talous; kokemustalous; kulttuuriset suunnittelustrategiat; kulttuurimatkailu; "haktivismi"; Huddersfield, Helsinki, Berliini, Toronto

Lähde: Freestone, R. & Gibson, C. (2006) *The Cultural Dimension of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective*. Teoksessa J. Monclus & M. Guardia (eds.) *Culture, Urbanism and Planning*. Aldershot: Ashgate, pp. 21–41.

Luovuus on näkynyt kaupunkien kehittämisessä eri tavoin eri aikakausina. Se on tavallaan kehittynyt kerroksittain vuosikymmenien saatossa. Luovuuden ja kaupunkiyhdyskuntien välistä suhdetta tarkasteltaessa niiden historiallisesti ehkä merkittävin leikkauskohta oli pitkään arkkitehtuurin ja fyysisen kaupunkisuunnittelun alueella. Luovan kaupunkikehittämisen ideat orastivat esimerkiksi jo City Beautiful-liikkeessä ja puutarhakaupunki-ideassa 1800-luvun

lopulla samoin kuin kulttuurisia tekijöitä huomioonottavassa ja toimintoja keskittävässä kaavoituksessa osana toisen maailmansodan molemmin puolin vaikuttanutta funktionalistista kaupunkisuunnittelua. Viimeksi mainittu liittyy funktionalistisen suunnittelutradition jatkumolla myös suurten infrastruktuurikohteiden rakentamiseen kaupunkien toiminnallisuuden, liikenteen sujuvuuden ja veto-voimaisuuden lisäämiseksi. (Freestone & Gibson 2006, 23.)

Yksi koko tämän kehityskaaren merkittävimpiä rajalinjoja näki päivänvalonsa 1960-luvulla, kun teollisuuden ja liikenteen ehdoilla rakennetun modernin kaupungin idea sai haastajia. Koko asetelman symbolina voidaan pitää New Yorkin massiivisia infrastruktuurihankkeita johtaneen Robert Mosesin ja amerikkalaisen kaupunkikehittämisen kriitikkona tunnetuksi tulleen Jane Jacobsin välistä kiistaa. Todettakoon taustaksi, että Robert Mosesilla (1888-1981) oli tärkeä rooli New Yorkin metropolialueen liikenne- ja infrastruktuurin rakentamisessa. Moses vaikutti kaupungin yleisilmeeseen ehkä enemmän kuin kukaan muu yksittäinen henkilö 1900-luvulla. Hän edusti funktionalismia, jolle oli tunnusomaista toimintojen eriyttäminen, liikenteen ehdoilla tapahtuva suunnittelu, laajat virkistysalueet ja korkea rakentaminen.

Modernin kaupunkirakentamisen vastapainona alkoi 1960-luvulla orastaa aikaisempaa yhteisölähtöisempi näkökulma kaupunkien kehittämiseen. Kuvaan tuli mukaan yhteisöllisyyttä, inhimillistä mittakaavaa ja paikkakunnan perinteitä korostava kehittämisparadigma. Tämän käänteen vaikutusvaltaisimmaksi puolestapuhujaksi nousi amerikkalais-kanadalainen journalisti ja kaupunkitutkija Jane Jacobs (1916-2006), joka kritisoi liikenteen ja liike-elämän ehdoilla syntyneitä rakentamista ja pyrki omalla toiminnallaan puhumaan

ihmisen mittakaavaan sovitetun tiiviin ja monipuolisen kaupunkirakenteen puolesta.

Jane Jacobs aloitti uransa journalistina. Hän kirjoitti havaintoihinsa perustuen yhden vaikutusvaltaisimmista kaupunkisuunnittelun teoksista, vuonna 1961 ilmestyneen *The Death and Life of Great American Cities* [Suurten amerikkalaiskaupunkien kuolema ja elämä], jossa kritisoidaan Yhdysvaltain 1950-luvun kaupunkiuudistuspolitiikkaa. Jacobs kritisoi amerikkalaista kaupunkiuudistusta siitä, että se oli liian autokeskeistä ja keskittyi pilvenpiirtäjiin ja suuriin siltaym. rakennelmiin ja toiminnoiltaan yksipuolisiin vyöhykkeisiin sen sijaan, että lähtökohtana olisivat olleet alueen asukkaiden tarpeet, virikkeellisyyttä lisäävät pienimuotoiset ratkaisut ja yleensäkin kaupunkielämän monimuotoisuus.

Jacobsin näkemyksen mukaan kaupungit muistuttavat ekosysteemejä, ja niiden luontainen monimuotoisuus ja inhimillinen mittakaava tulisi ottaa huomioon kaupunkisuunnittelussa:

- kaupunkien toimintojen tulisi olla sekoittuneita,
- kortteleiden tulisi olla lyhyitä, jotta saadaan aikaan luontevaa vuorovaikutusta,
- vanhoja ja uusia rakennuksia tulisi olla rinnakkain ja
- kaupunkien tulisi olla tiiviitä.

Jacobsin ja vastaavien kaupunkisuunnittelun kriitikoiden ja uudistajien lisääntyvän vaikutuksen myötä kaupunkien monimuotoisuus ja moniaineksisuus nousi korostetusti esiin ja myös suurkaupunkien suunnittelussa alettiin ottaa huomioon ihmisen mittakaava.

Todettakoon kuriositeettina, että Mosesin ja Jacobsin näkemyserot kulminoituvat New Yorkin Manhattanin länsiosassa sijaitsevaan Greenwich Villagen kaupunginosaan, jossa Jacobs tuolloin asui. Kyseinen alue esitettiin jo Jacobsin klassikkoteoksessa *The Death and Life of Great American Cities* esimerkkinä elävästä kaupunginosasta. Robert Moses suunnitteli 1950-60-luvuilla kyseisen alueen "modernisointia" (suuri osa alueen rakennuksista oli määrä purkaa). Sen aikainen "slummien hävittäminen" olisi vienyt alueelta pieniä asuntoja ja pienyritystoiminnan liikepaikkoja, jotka olisi korvattu kerrostaloilla. Jacobs ja muut paikalliset asukkaat ja myös monet kaupungin vaikuttajat asettuivat vastustamaan suunnitelmia. Ankarasta vastustuksesta ja negatiivisesta mediajulkisuudesta johtuen uudistushanke kariutui ja aluetta kehitettiin jatkossa sen omilla ehdoilla. Alue tunnetaan vielä nykyisinkin boheemina kulttuurialueena ja sen kehittämisen henki on ollut ennen muuta säilyttävää.

Jane Jacobsin kaupunkisuunnittelukritiikin ja hänen inhimillistä mittakaavaa korostavien suunnitteluperiaatteidensa vaikutteet näkyvät mm. uuden urbanismin (engl. *new urbanism*) nousussa 1980-luvulta lähtien (Grant 2006). Uusi urbanismi kuvaa nimestään huolimatta oikeastaan paluuta vuosisatojen takaiseen yhteisölliseen ja kaupunkielämän moninaisuutta haijastelemaan kaupunkisuunnitteluun, jonka keskiössä ovat jalankulkijaystävällisyys, asuntojen ja kauppojen läheisyys sekä julkisten tilojen saavutettavuus – ts. lähtökohtana on ihmisen mittakaavaan sovitettu ja monimuotoisuutta korostava kaupunkisuunnittelu.

Yhdyskuntarakentamisen ja –kehittämisen saralla luovan kaupungin idea alkoi 1980-luvulta eteenpäin hahmottua ennen muuta pyrkimykseksi luoda näyttäviä ja viihtyisiä alueita yritysten, osaajien ja

matkailijoiden houkuttelemiseksi paikkakunnalle. Tällaiseen kehittämiseen on usein lyöty uusliberalistisen kaupunkikehittämisen leima. Kyse on suurista kumppanuushankkeista, jotka muodostavat monissa tapauksissa koko kaupungin kehittämisen kärjen, kuten vaikkapa Liverpool One, joka on Liverpoolin keskustaan, sataman tuntumaan vuonna 2008 noussut ostos-, asuin- ja viihdekeskittymä. Yleisemminkin luovan kaupungin ideaan liittyvä rakentaminen on kohdistunut mittavaan ”muuntorakentamiseen”, jossa toimintansa lopettaneita satamia on muutettu virkistysalueiksi tai hylättyjä varastoja tai tehtaita kulttuurikeskuksiksi (esim. Finlaysonin alue Tampereella tai Kaapelitehdas Helsingissä).

Kaupunkitutkijat ovat laajalla rintamalla kritisoineet uusliberalistista kaupunkikehittämistä, jossa markkinavoimille annetaan keskeinen rooli ja jota luonnehtivat kaupallistuminen, disneyfikaatio ja tähtiarkkitehtuuri (engl. *starchitecture*), joiden on pelätty lisäävän epäautenttisuutta ja eriarvoistumista kaupungeissa (esim. Harvey 1989). Keskustelun kritiikki kohdistuu usein myös kumppanuusperiaatteella toteutettuihin suurhankkeisiin, joilla on taipumus yksityistää tai kaupallistaa julkista tilaa ja ohjata kehittämisresursseja yksipuolisesti yrityselämän ja luovan luokan tarpeisiin. Perimmäiseksi kysymykseksi kriittisessä kaupunkitutkimuksessa nousee se, kenen ehdoilla luovaa kaupunkia itse asiassa rakennetaan. Määrittävätkö hankkeiden rahoitusta, sisältöjä ja toteutusta viime kädessä pyrkimykset luovien alojen yritysten, osaajien tai matkailijoiden houkutteluun vai sellainen kehittämisnäkemys, jossa otetaan kestäväällä ja demokraattisella tavalla huomioon paikallisen väestön tarpeet ja mieltymykset?

Kulttuuri ja luova talous kasvun lähteenä

Kaupunkisuunnitteluun ja erityisesti fyysisen kaupunkirakenteen kehittämiseen ankkuroituva keskustelu on vain yksi luovan kaupungin ulottuvuus. Yhteiskuntien sisäisen eriytymisen, moniarvoisuuden ja vaurauden lisääntyessä erityisesti ns. jälkiteollisissa yhteiskunnissa kulttuurin merkitys alkoi tasaisesti kasvaa myös alueyhteisöjen kehittämisessä. Charles Landry on todennut, että 1980-luvun lopulla, jolloin luovan kaupungin idea alkoi orastaa, avaintermejä olivat kulttuuri, taiteet ja kulttuurin edistämiseen tähtäävä kaupunkisuunnittelu. Alkutuotannon ja perinteisen teollisuuden kuihtuessa kaupunkien kasvumahdollisuuksia alettiin etsiä kulttuuriteollisuudesta. Trendi sai alkunsa pääasiassa eurooppalaisissa kaupungeissa, mutta laajeni pian maailmanlaajuiseksi. Kulttuuriin painotunut kehittämisorientoitunut keskustelu laajeni noina vuosikymmeninä kulttuurinäkökulmasta laajempaan luovuutta korostavaan kehittämiseen, mikä samalla avasi uusia näköaloja kehittäjille niin sosiaaliselta kuin taloudelliseltakin kannalta. (Kainulainen 2005.) Tämän vaiheen yksi merkittävimpiä agendan muovaajia oli edellä mainittu Charles Landry (2008), joka on korostanut taiteen, paikallisen median ja kulttuuriperinnön merkitystä yhdyskuntien kehittämisen lähtökohtana. Lisäksi hänen lähestymistavalleen on tunnusomaista mielikuvituksen hyödyntäminen osallistavassa ja alhaalta ylöspäin (*bottom-up*) rakentuvassa yhdyskuntakehittämisessä.

Kulttuuri on modernissa yhteiskunnassa nähty elämää rikastuttavana toimintakenttänä, jossa julkisesti rahoitettujen taidelaitosten merkitys on ollut keskeinen. Olennainen käänne kulttuuria koskevassa keskustelussa tapahtui, kun kulttuuripoliittinen näkökulma alkoi korvautua kulttuurin kaupallistamista korostavilla pyrkimyksillä

(Cooke & Lazzeretti 2008). Sen myötä myös alueyhteisöjen kehittäjien keskuudessa huomio kiinnittyi luontaisesti nimenomaan kulttuuriteollisuuden ja laajemmin luovien teollisuudenalojen – taide, muotoilu, arkkitehtuuri, media, markkinointi ja tietotekniset palvelut – kehittämiseen (Caves 2000; Howkins 2001; Pratt 2005). Seurauksena oli kulttuurin käsitteen asteittainen korvautuminen luovuuden käsitteellä, mikä alkoi näkyä alan keskustelussa erityisesti 2000-luvun alkupuoliskolla.

Kulttuuriteollisuudesta katse kääntyi siten nopeassa tahdissa lähinnä 1990-luvun kuluessa luoviin aloihin ja luovaan talouteen, jotka ovat sisällöltään hiukan epämääräisiä termejä (ks. Landry, 2008). Luovan kaupungin paradigman kehityksen kannalta kriittinen vaihe ajoittuu 2000-luvulle, jolloin luova talous valtasi lopullisesti alaa kulttuuripainottuneelta kehittämisnäkemykseltä. Tämä muutos kulminoituu Richard Floridan luovan luokan käsitteeseen, joka nousi alan tutkijoiden ja kehittäjien piirissä eniten keskustelua herättäneeksi teemaksi. Professori Richard Florida (2002a; 2005) herätti vilkkaan keskustelun ideoillaan luovasta luokasta, luovuuspääomasta ja ns. 3T-mallista, jonka mukaan kaupunkiseudun menestystä selittää kolme kehitystekijää: teknologia, talentti (osaaminen) ja toleranssi (suvaitsevaisuus). Samalla on syytä todeta, että Florida on saanut runsaasti kritiikkiä sinänsä intuitiivisesti pätevältä vaikuttavan ja empiirisestikin pohjustetun teoriansa tiimoilta.

Esimerkkejä luovan kaupunkikehittämisen diskurssin alkutaivalta inspiroineista teoksista:

Jacobs, Jane (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.

Jacobs, Jane (1984). *Cities and the Wealth of Nations: Principles of Economic Life*. NY: Random House.

Hall, Peter (1988). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Oxford: Blackwell Publishing.

Zukin, Sharon (1995). *The Cultures of Cities*. Cambridge MA: Blackwell.

Hall, Peter (1998). *Cities in Civilisation: culture, innovation and urban order*. London: Weidenfeld.

Landry, Charles (2000). *The Creative City: A toolkit for urban innovators*. London: Earthscan.

Florida, Richard (2002). *The rise of the creative class—and how it is transforming leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.

Scott, Allen J. (2008). *Social Economy of the Metropolis: Cognitive-Cultural Capitalism and the Global Resurgence of Cities*. Oxford: Oxford University Press.

Luovan kaupungin teorioiden kenttä

Kuten sanottu, luovuus kytkeytyi kaupunkisuunnitteluun alkuvaiheessa erityisesti fyysiseen kaupunkisuunnitteluun. Se sai selvimmän ilmauksensa sotien jälkeisinä vuosikymmeninä kaupunkisuunnittelun ja kulttuuripolitiikan leikkauksessa. Tämä lähestymistapa alkoi mm. Charles Landryn toimesta suuntautua omaehtoisuutta ja

yhteisön luovaa potentiaalia korostavaan suuntaan ja fokusoitua erityisesti kulttuuriteollisuuteen. Tämän valtavirran rinnalla alan kehitystä vauhdittivat myös lukuisat muut luovuuden merkitystä korostavat kehittämis- ja tutkimussuuntaukset, joista yksi kiinnostavimpia on yhdyskunnan rakenteiden, palvelujen ja ympäristön roolia korostanut, perusluonteeltaan lokalistinen *economics of amenity*-tutkimussuuntaus. Esimerkiksi teos *Economics of Amenity* (1985) kuvaa sitä, miten yhteisöt hyödyntävät yhdyskunnan perusrakenteita ja -resursseja – taiteita, kulttuuriresursseja, paikallista historiaa ja kulttuuriperintöä, laadukasta muotoilua sekä luontoa ja maisemia – lisätäkseen investointeja yritystoimintaan, kehittääkseen matkailua, vahvistaakseen asukkaiden itsetuntoa ja tukeakseen taloudellista kasvua (ks. McNulty ym. 1985). Tällaisia teoretointteja voidaan kutsua yhteisöllisiksi tai resurssikeskeisiksi teorioiksi.

Nimenomaan luovaa kaupunkia koskevat kehittelyt näkivät päivänvalonsa ehkä selvimmin Charles Landryn ja kumppanien töissä 1980-luvun lopulta lähtien, jota voidaan luonnehtia inklusiiviseksi ja integroivaksi luovan kaupungin suunnitteluksi. Siitä antaa hyvän kuvan Charles Landryn teos *The Creative City*, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 2000. Pian sen jälkeen huomio alkoi siirtyä enemmän luovan talouden ja luovien alojen yritystoiminnan edistämisen suuntaan, mistä yksi esimerkki on John Howkinsin *The Creative Economy* vuodelta 2001. Kolmas ehkä vielä välineellisemmin luovuuden näkökulmaa kaupunkien kilpailuun ja kehittämiseen toi hiukan myöhemmin Richard Florida, joka luovuuspääoman ja luovan luokan teoretisoinneillaan itse asiassa hallitsi pari seuraavaa vuosikymmentä luovan kaupungin ympärillä käytyä keskustelua. Niin Landryllä kuin Howkinsilla ja Floridallakin kaupunkien kehityk-

sen ja kasvun ytimessä on "luovuus", mistä syystä ne on merkittävästikin eroista huolimatta luokiteltu samaan luovan kaupungin kehittämisen teoriaperheeseen eli luovuuskeskeisiin teorioihin. Pa-laamme myöhemmin vielä tarkemmin Landryn ja Floridan ajatuksiin.

Toista teoriaperhettä voidaan nimittää vaikkapa klusterivetoisiksi teorioiksi, joiden lähtökohta on tunnetussa Michael Porterin klusterianalyysissa, ts. ajatus on, että toisiinsa kytkeytyvien luovien alojen yritysten ja teollisuusalojen keskittyminen on kaupunkien luovan talouden kehittämisessä avainasemassa ja asianmukaisesti tuettuna keskeinen talouskasvua edistävä tekijä. Porter (1990) on todennut, että klusterimuodostusta tukemalla luovien tuotteiden ja palvelujen tuottamiselle saadaan suosiolliset olosuhteet (ks. myös United Nations, 2010). Luovien tilojen kehittämisestä – luovista kortteleista paikallisiin luovien alojen klustereihin – on tullut yksi merkittävimmistä luovan kaupunkikehityksen edistämisen kysymyksistä (Evans, 2009). Tähän luovien tilojen problematiikkaan liittyy myös Bastian Langen "luovan näyttämön" (*creative scene*) idea, joka korostaa hallintasuhteiden merkitystä ja sen osalta ylhäältäpäin ohjatun valtiojohtoisen suunnittelun ja itseohjautuvasti rakentuvien luovien näyttämöiden (engl. *scene*) välistä eroa. Näyttämö tai "skene" viittaa tässä luovien alojen yritystoiminnan rakenteellisiin ehtoihin, jonka konkreettisia ilmenemismuotoja ovat vaikkapa paikallisen taiteilijayhteisön ympärille rakentuneet luovat korttelit tai luovien ihmisten spontaanisti synnyttämät boheemit kaupunginosat (Lange 2009).

Oma näkökulmansa luovan talouden kasvuun voidaan saada myös korostamalla palvelujen ja kulutuksen roolia, mikä on tavallaan

käänteinen verrattuna perinteiseen teollisuutta ja tuotantoa korostavaan elinkeinopoliittiseen näkökulmaan. Tähän perheeseen kuuluvia teoreettisia kehittäjiä voidaan kutsua kulutuskeskeisiksi luovan kaupungin teorioiksi. Tälle lähestymistavalle ehkä tunnusomaisin lähtökohta on huomion kiinnittäminen kulutuskeskittymiin, kulttuurimatkailuun ja/tai palvelukeskittymien vetovoimaan luovan kaupunkitalouden ytimessä. Tämä on yhteydessä kuluttajakaupunkia ja palvelukaupunkia koskeviin, lähinnä 2000-luvulla lisääntyneisiin teoretisointeihin, joissa kaupungin palvelut ja kyky vetää kulutusta puoleensa nähdään taloudellisen kasvun ajureina. Esimerkiksi taloustieteilijä Edward Glaeser ja kumppanit ovat todenneet, että hyvin varustelluilla ja monipuolisia palveluja ja elämyskohteita tarjoavilla alueilla väestönkasvu on suurempaa kuin siellä, missä kaupungin palveluvarustus on heikko. Ihmiset ovat yhä itsenäisempiä ja heidän arvostuksensa heijastuvat heidän liikkumiseensa ja erityisesti matkailuun ja muuttopäätöksiin. Keskittyminen tuotannon sijaan kulutukseen on selvästi yksi oman aikamme kaupunkikehittämisen trendi, joka liittyy myös luovan kaupungin kehittämiseen. (Glaeser ym. 2000).

Näille edellä mainituille lähestymistavoille on esitetty vastapainona kriittistä kulttuuritalouden maantieteen näkökulmaa, joka on teoreettisemmin latautunut, toimintaympäristön muutosta ja kulttuurin dynaamista luonnetta korostava lähestymistapa po. ilmiöön (Flew 2010). Näihin voidaan liittää myös kriittisen viestintä-, media- ja kulttuurintutkimuksen näkökulmia luovan kaupungin kehittämiseen sekä makroteoreettisia analyyseja luovan talouden yleisistä ehdoista globaalin markkinatalousjärjestelmän puitteissa. Esimerkiksi Terry Flew on teoksessaan *The Creative Industries* käynyt läpi tätä keskustelua ja tarjonnut kokonaiskuvaa kulttuurimarkkinoiden dynamiikasta, luovasta työvoimasta, taloudesta ja riskeistä sekä

siitä, miten kulttuuria levitetään, markkinoidaan ja kierrätetään uuden teknologian keinoin. Tämän suuntauksen tutkimuksissa ollaan yleensä vähemmän kiinnostuneita siitä, miten luovuutta voidaan hyödyntää taloudellisen kasvun aikaansaamisessa ja vastaavasti enemmän siitä, mitä luoville prosesseille tapahtuu yhä viestinnällisyyneemmissä ja globaaleiksi laajentuneissa talouden prosesseissa ja miten ne vaikuttavat eri toimijoihin, yhteiskunnan sosiaaliseen rakenteeseen ja hyvinvoinnin jakautumiseen (Flew 2012).

Luovan talouden käsitteistä löytyy lisätietoa mm. tästä lähteestä:
The Creative Economy: Key Concepts and Literature Review Highlights (Ks. Policy Research Group, 2013)
https://cch.novascotia.ca/sites/default/files/inline/documents/creative-economy-synthesis_201305.pdf

Charles Landry – luovan kaupunkikehittämisen pioneeri

Charles Landry kuuluu luovan kaupunkikehittämisen pioneereihin. Hänen 1970-luvun lopulla perustamansa ajatushautomo Comedia oli yksi luovan kaupungin kehittämisen tienraivaaja yhdistäessään kulttuurin, luovuuden ja kaupunkien muutoksen teemoja toisiinsa. Landry on kansainvälisesti tunnetuimpia luovan kaupunkikehittämisen asiantuntijoita.

Landry katsoo luovan kaupungin kehittämisen kysymyksiä ruohonjuuritasolta ja hyvin käytännönläheisestä näkökulmasta. Hän korostaa uteliaisuuden, mielikuvituksen ja luovuuden merkitystä kaikessa siinä miten me havainnoimme, synnytämme ja uusinnamme kaupunkia. Teoksessaan *The Creative City* (2008) hän toteaa:

- Luova kaupunki on kaupunki, joka rohkaisee ihmisiä hyödyntämään mielikuvitusta toiminnassaan.
- Luova kaupunki edellyttää sekä kovaa että pehmeää infrastruktuuria.
- Luovuutta voidaan tarkastella kolmella tasolla: luova yksilö, luova organisaatio ja luova kaupunki.

Luovan kaupungin kehittämisessä on olennaista hyödyntää luovasti kaikkia kaupunkiyhdyskunnan resursseja. Nämä voidaan jakaa neljään osaan:

1. Luonto, sijainti ja historia
2. Kaupungin toiminnot ja palvelut: teollisuudenalat, osaaminen, kulttuuri
3. Asenteet ja ominaisuudet: avoimuus, suvaitsevaisuus, yrittäjäjyys, kulttuuriorientaatio
4. Organisoinnin, johtamisen ja jakelun yleiset piirteet yhdyskunnassa.

Luovan kaupungin edellytyksinä Landry mainitsee seuraavaa:

- Henkilökohtaiset, kulttuuriset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset ominaisuudet
- Tahto ja johtajuus
- Inhimillinen monimuotoisuus ja osaamisen saatavuus
- Organisaatiokulttuuri
- Paikallinen identiteetti
- Kaupungin tilat, rakenteet ja palvelut
- Verkostoitumisen dynamiikka.

Luovan kaupungin menetelmien ydin on Landryn ajattelussa strateginen suunnitteluprosessi, jossa hyödynnetään yhteisön luovuutta ja ihmisten mielikuvitusta. Näiden rinnalla on joukko analyyttisiä työvälineitä (esim. *kaupungin luovuuden sykli*), joita voidaan hyödyntää luovuuden ja luovien prosessien käsitteellistämässä. Luovuuden sykli viittaa niihin keskeisiin tekijöihin, jotka edistävät luovuutta ja sen valjastamista yhdyskunnan kehittämisen ja taloudellisen arvon luomiseen. Siihen kuuluvat sellaiset osa-alueet kuin:

- Ideointi: ideointikyvyn edistäminen monella eri tasolla
- Tuotokset: ideoiden kääntäminen toiminnaksi ja käytännöiksi
- Verkostot: verkostoituminen ja ideoiden kierrättäminen
- Jakelu: ideoihin pohjautuvien tuotosten ja palvelujen jakelukanavat
- Markkinat: tuotosten ja palvelujen markkinoiden luominen ja edistäminen.

Lisäksi luovan kaupungin kehittämisen menetelmistöön on sisällytettävä indikaattoreita, jotta voidaan seurata luovuuden kehittymistä ja luovan kaupungin kehittämissponnisteluja tuloksellisuutta. Näiden lisäksi itse luovissa suunnittelu- ja päätösprosesseissa voidaan hyödyntää tekniikoita, joilla stimuloidaan luovaa ajattelua (ai-vorihi ym.).

Kaiken kaikkiaan Charles Landry lähestyy näitä kysymyksiä hyvin käytännönläheisesti. Hän antaa erilaisia käytännön ohjeita erityisesti luovan kaupunkikehittämisen orientaation vahvistamiseen, prosessien käsitteellistämiseen ja käytännölliseen läpivientiin ja jättää vastaavasti ko. ilmiötä koskevan teoretisoinnin ja myös sitä koskevan kvantitatiivisen empiirisen analyysin vähemmälle huomiolle.

Hän lähestyy kyseistä teemaa laaja-alaisesti, mieluummin koko yhdyskunnan kehittämisen kuin elinkeinopolitiikan viitekehyksessä.

Richard Florida – luovan kaupunkikehittämisen avainhahmo

Eniten keskustelua herättänyt teoreetikko luovan kaupungin keskustelussa on Richard Florida, yhdysvaltalainen talousmaantieteilijä, jonka luovan kaupungin ja luovan luokan teoretisointeja voidaan pitää inhimillisen pääoman (*human capital*) teorian jatkokehittelyinä. Siinä missä inhimillisen pääoman teorian kehittelyn keskiössä on koulutettu väestö, Florida tarkentaa sen näkökulmaa kiinnittämällä huomiota inhimilliseen pääomaan liittyvään sosio-ekonomiseen kokonaisuuteen, "luovaan luokkaan", joka on hänen mukaansa avain taloudelliseen kasvuun. Toinen erottava piirre on se, että Florida tunnistaa teoriassaan niitä tekijöitä, jotka muovaavat tämän luovan luokan muutto- tai sijaintipäätöksiä. Tästä tulemme yhteen Floridan teorian kiinnostavaan piirteeseen. Kaupunki- ja aluetalouden teorioissa päähuomion kohteena ovat olleet yritykset ja niiden sijaintipäätökset. Florida sitä vastoin kiinnittää huomiota osaajiin tai "luovaan luokkaan" ja sen sijainti- tai muuttopäätöksiin, mikä hänen mukaansa vaikuttaa ratkaisevasti yritysten sijoittumiseen. Näin hän tulee kääntäneeksi klassiset sijaintiteoriat pääläelleen ottaessaan lähtökohdaksi tietyn ihmisryhmän muuttoliikkeen ja siihen vaikuttavat tekijät. (Ks. Florida, 2003.)

Florida on esittänyt keskeisimmät ideansa best-seller-teoksessaan *The Rise of the Creative Class* [Luovan luokan esiinmarssi] vuodelta 2002. Floridan teoria kuuluu ns. pehmeiden ehtojen teorioihin (*soft conditions theory*), jonka lähtökohtana eivät ole yritysten tuotantoon tai infrastruktuuriin palautuvat "kovat" tekijät, vaan luovan

työvoiman luovuuden, osaamisen ja kyvykkyyden kautta määrittyvät edellytykset talouden kasvulle. Floridan mukaan kehittynyt kapitalistinen maailma on kääntymässä kohti uutta taloutta, jonka keskiössä on inhimillinen luovuus. Floridalle luovuus ei assosioitu yksioikoisesti kulttuuriin tai taiteisiin, vaan pikemminkin hän hakee tätä taloudellisen uudistumisen ja kasvun ydintä luovista ammateista korkean teknologian, johtamisen, yrityspalvelujen, asiantuntijatehtävien ja kulttuuritoimintojen alueelta. Hän korostaa, että luovien kaupunkien muodostuminen on globaali ilmiö, jolla on eri ilmenemismuotoja eri puolilla maailmaa. Hänen oman tutkimuksensa kohteena olivat varsinkin alkuun nimenomaan Yhdysvaltojen kaupungit, joita hän asetti valitsemillaan kriteereillä paremmuusjärjestykseen. Suurkaupunkien kategoriassa tällaisia luovia kaupunkeja ovat Floridan mukaan mm. San Francisco, Austin, San Diego, Boston, Seattle, Chapel Hill, Houston, Washington, New York, Dallas ja Minneapolis, ts. kaupunkiseudut, jotka ovat tunnettuja korkeasti koulutetusta väestöstä, korkeasta teknologiasta ja kehittyneistä yrityspalveluista.

Floridan kehittänyt luovan kaupungin teoria perustuu ajatukseen luovuuden uudesta maantieteestä. Tarkemmin esitettynä se perustuu seuraaviin oletuksiin:

- Luova luokka on muuttamassa pois perinteisiltä tehdaspaikkakunnilta ja tuotannon keskittymistä.
- Luovat keskittymät tulevat olemaan oman aikakautemme taloudellisen kilpailun voittajia (innovaatiot ja high-tech teollisuuden kasvu).
- Luovat keskittymät kehittyvät erityisesti sen vuoksi, että luovat ihmiset haluavat elää siellä (ts. ei luonnonolosuhteiden, liikenneyhteyksien tai avustusten vuoksi).

- Luovat ihmiset muuttavat näille paikkakunnille, koska he etsivät korkeatasoisia elämyksiä, avoimuutta ja suvaitsevaisuutta erilaisuutta kohtaan ja mahdollisuutta rakentaa identiteettiään luovina ihmisinä.

Floridan mukaan ne metropolialueet, joihin on keskittynyt high-tech-alan työntekijöitä, esiintyviä taiteilijoita, muusikkoja, homoja ja lesboja ja boheemeja taide- ja kulttuuripersoonia yhteisöineen, ovat menestyneet yleisesti paremminkin kuin ne, joilla ei ole vastaavia keskittymiä. Näiden ryhmien keskittyminen korreloi positiivisesti taloudellisen kasvun kanssa. Floridan teorian mukaan luova luokka edellyttää avointa, dynaamista, henkilökohtaista ja professionaalista ympäristöä. Tällainen ympäristö puolestaan vetää lisää puoleensa yhtä lailla luovia ihmisiä kuin yrityksiä ja pääomaa. Hän korostaa tässäkin "pehmeiden" kehitystekijöiden merkitystä, ts. kaupunkien uudistushankkeiden resursseja tulisi suunnata pitkän aikavälin hyötyjen aikaansaamiseksi mieluummin osaajien (*talent*) houkuttelun ja heitä miellyttävän monimuotoisen ympäristön luomiseen kuin esimerkiksi yksittäisten suurten infrastruktuurihankkeiden – urheilustadionit, ikoniset rakennukset ja ostokeskukset – läpiviemiseen.

Luova luokka sisältää laajan kirjon ammatteja luonnontieteen, tutkimuksen, tekniikan, koulutuksen ja tietokoneohjelmoinnin aloilla, minkä lisäksi siihen kuuluu taiteilijoita, muotoilijoita ja media-alan ammattilaisia. Floridan mukaan näihin ryhmiin kuuluvat työntekijät ovat työnsä kautta mukana luovissa prosesseissa. Hän jakaa luovan luokan kuitenkin tehtävien luonteen pohjalta kahteen ryhmään. "Luova ydin" (engl. *creative core*) viittaa kaikkein innovatiivisimpiin työntekijöihin, jotka luovat kaupallisia tuotteita. Tällaisissa tehtävissä toimivien pääasiallinen tehtävä on nimenomaan olla luova ja

innovatiivinen. Ongelmien ratkaisemisen ohella heiltä vaaditaan myös ongelmien tunnistamista ja kykyä ymmärtää vaikeasti hahmotettavissa olevia ilmiöitä. Toinen ryhmä, "luovat ammattilaiset" (engl. *creative professionals*), muodostuu perinteisistä tietotyöläisistä ja niistä, jotka työskentelevät terveydenhuollon, liike-elämän, oikeudellisen neuvonnan ja koulutuksen parissa. He kykenevät hyödyntämään monimutkaista tietoa kulloistenkin erityisongelmien ratkaisemiseksi, missä korkea koulutus on yksi välttämätön edellytys. (Florida, 2002a).

Yksi Floridan tärkeimpiä johtopäätöksiä kaupunkien kehittämisen kannalta on se, että ne yhteisöt, joissa on korkeaa teknologiaa, osaamista ja suvaitsevaisuutta, pystyvät parhaiten tuottamaan ja vetämään puoleensa inhimillistä pääomaa ja teknologisia innovaatioita ja siten myös synnyttämään talouskasvua. Tätä kutsutaan 3T:n malliksi, jossa po. kolme T:tä tulevat englanninkielisistä sanoista *Technology* (teknologia), *Talent* (lahjakkuus tai osaaminen) ja *Tolerance* (suvaitsevaisuus). Niihin tiivistyy Floridan viesti taloudellisen kasvun edellytyksistä, mikä antaa samalla osviittaa kaupunkien ja alueiden kehittäjille siitä, mihin asioihin niiden tulisi kiinnittää huomiota elinkeino- ja kehittämisspolitiikassaan.

Teknologiaa Florida mittaa sekä high-tech-teollisuuden osuudella (korkean teknologian indeksi) ja patenteilla per asukas (innovaatioindeksi). Lahjakkuutta tai osaamista Florida mittaa korkeakoulututkintojen määrällä sekä luovien ammattien ja laajemmin luovan luokan osuudella työvoimasta. Suvaitsevaisuutta Florida mittaa homojen (homo-indeksi), boheemien (boheemisuusindeksi) ja ulkomaalaisten (ns. sulatusuuni-indeksi) osuudella. Yksi Floridan tunnetuimpia havaintoja on, että boheemisuus – omalaatuisille taiteilija-

persoonille ja luoville ammattilaisille ja heidän yhteisöilleen tyypillinen elämäntapa – kytkeytyy inhimilliseen pääomaan ja myös esimerkiksi high-tech-teollisuuteen. Hän havaitsi tutkimuksissaan, että boheemien taiteilijoiden keskittyminen tietylle alueelle synnyttää samalla ympäristön, joka vetää puoleensa muunkinlaisia lahjakkuuksia ja inhimillistä pääomaa, mikä puolestaan tuottaa ja vetää puoleensa innovaatiointensiivistä teknologiateollisuutta. Florida havaitsi, että boheemisuuden, inhimillisen pääoman ja high-tech-alan yritystoiminnan keskittyminen korreloivat keskenään (Florida, 2002b). Toinen paljon keskustelua herättänyt indeksi on ns. homo-indeksi (*gay index*), joka toimii tavallaan surrogaattina mitattaessa yhteisön moniarvoisuutta ja suvaitsevaisuutta, joilla Floridan mukaan on samalla tavalla yhteys inhimilliseen pääomaan ja teknologiseen kehitykseen kuin boheemisuusindeksillä. Samalla on hyvä muistaa, että kyse ei ole siitä, että esimerkiksi homot olisivat muita luovempia tai että luovassa yhteisössä täytyy sinänsä olla seksuaalisten vähemmistöjen edustajia, vaan siitä, että sellainen yhteisö, joka suvaitsee erilaisuutta, tukee paremmin luovuutta kuin sellainen, jossa omaperäisyyttä ja erilaisuutta ei suvaita.

Florida mullisti kaupunki uudistuksen ja –kehittämisen kenttää melkoisesti. Hänen analyysinsä perustuivat yhtäältä kaupunkikehitystä koskeviin havaintoihin ja toisaalta tilastollisiin tarkasteluihin, joiden pohjalta tehty tarkastelu jätti varsinkin tulosten tulkinnan suhteen myös suhteellisen paljon tilaa kritiikille. Lisäksi Floridan luovan luokan teorian välittyminen käytäntöön on monien kriitikoiden mielestä johtanut mm. gentrifikaatioon (kaupunkialueiden keskiluokkaistumiseen) ja epätasa-arvoisuuden lisääntymiseen. Floridan lähestymistavan on sanottu myös lisänneen elitismiä. Kun luovan luokan houkuttelusta tulee keskeinen kehittämisspoliittinen ohjenuora, se asettaa yhden toimijaryhmän tarpeet muiden edelle ja

pönkittää eriarvoisuutta vahvistavia rakenteita. (Ks. Peck 2005; Glaeser 2005; Zimmerman 2008; Pratt 2008; Atkinson & Easthope 2009; Comunian 2011.)

The Guardian –lehden (26 Oct 2017) otsikko on em. keskustelua ajatellen puhutteleva: *'Everything is gentrification now': but Richard Florida isn't sorry* [Kaikki on nyt gentrifikaatiota: mutta Richard Florida ei ole pahoillaan]. Florida on pohtinut kaupunkikehityksen ongelmia teoksessaan *The New Urban Crisis* (2017), jossa hän toteaa olleensa turhan optimistinen kaupunkikehityksen suhteen. Florida kuvaa pääasiassa Yhdysvaltojen kehitystä, jossa menestyneimmät kaupungit gentrifioituvat, segregoituvat ja tulevat liian kalliiksi jopa keskituloisille. Taloudellisen kasautumisen synnyttämät winner-take-all-kaupungit ovat uuden kaupunkikehityksen kriisin ilmentymiä. Toisaalta niiden kääntöpuolena monien vaikeuksiensa kanssa kamppailevien kaupunkien kehitys pysähtyy ja alueellinen eriarvoisuus lisääntyy. Näin ollen siis yksipuolisen luovan kaupunkikehityksen ajaminen tuottaa kokonaisuutena tarkasteltuna epätasa-arvoa, joka näkyy mm. asuinalueiden sosio-ekonomisena eriytymisenä ja asuntomarkkinoiden vinoutumisena. Florida pohtii em. teoksessaan myös näiden ongelmien ratkaisumahdollisuuksia (kaavoitus, verotus, infrastruktuuri jne.), jotka tosin jäävät pintapuolisiksi kun ne suhteutetaan ongelman taustalla vaikuttaviin ideologisiin ja rakenteellisiin tekijöihin.

Luovan talouden sisällöt

Edellä on käsitelty sitä, miten luovan kaupunkikehittämisen huomio on siirtynyt ensin fyysisestä ympäristöstä kulttuuriin ja siitä edelleen luovaan talouteen ja luovaan luokkaan. Luovan kaupunkikehittämisen keskustelut liittyvät edelleen näihin kaikkiin osa-alueisiin,

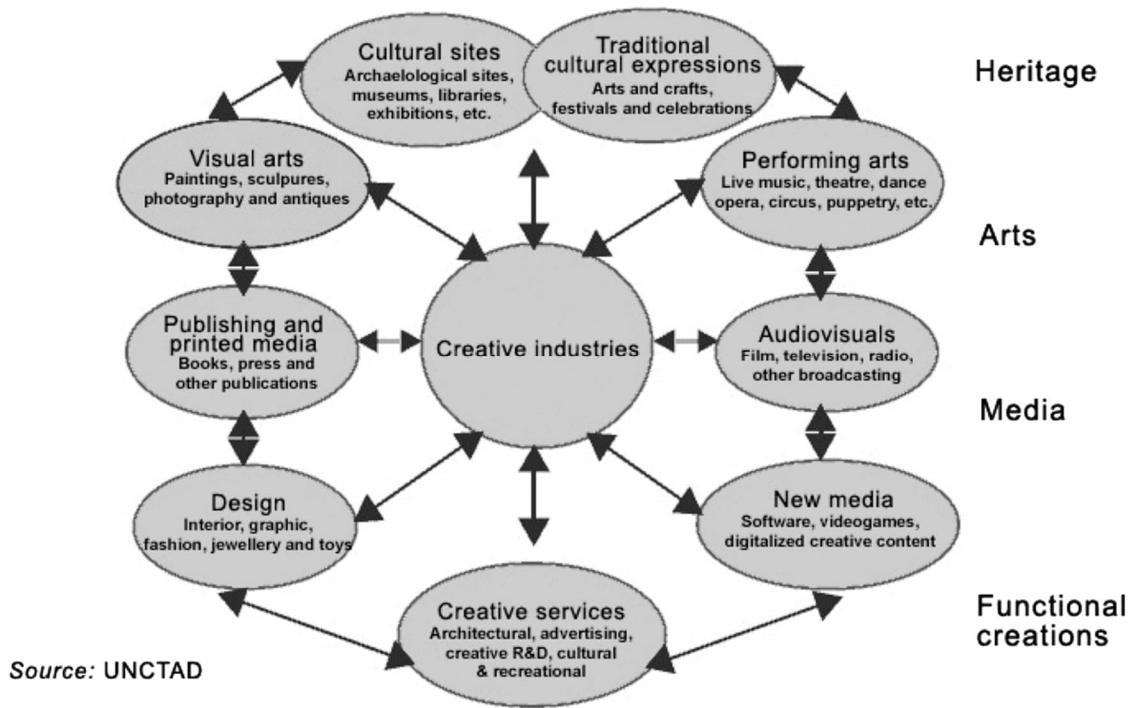
mutta taloudellisten näkökohtien merkitys on ollut alan keskustelussa kaikkein suurin viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Tämä on myös näkökulma, joka asettuu paikallisyhteisöjen elinvoiman edistämistehtävän ytimeen.

Edellä on kuvattu sitä, miten luovan kaupungin konsepti on kehittynyt ja miten tätä kehittämistä on teoreettisesti perusteltu. Jotta tähän saadaan teemaa konkretisoiva näkökulma, lopuksi on vielä syytä tarkentaa sitä, mitä yksi luovan kaupunkikehittämisen keskeinen käsite, luova talous, pitää sisällään.

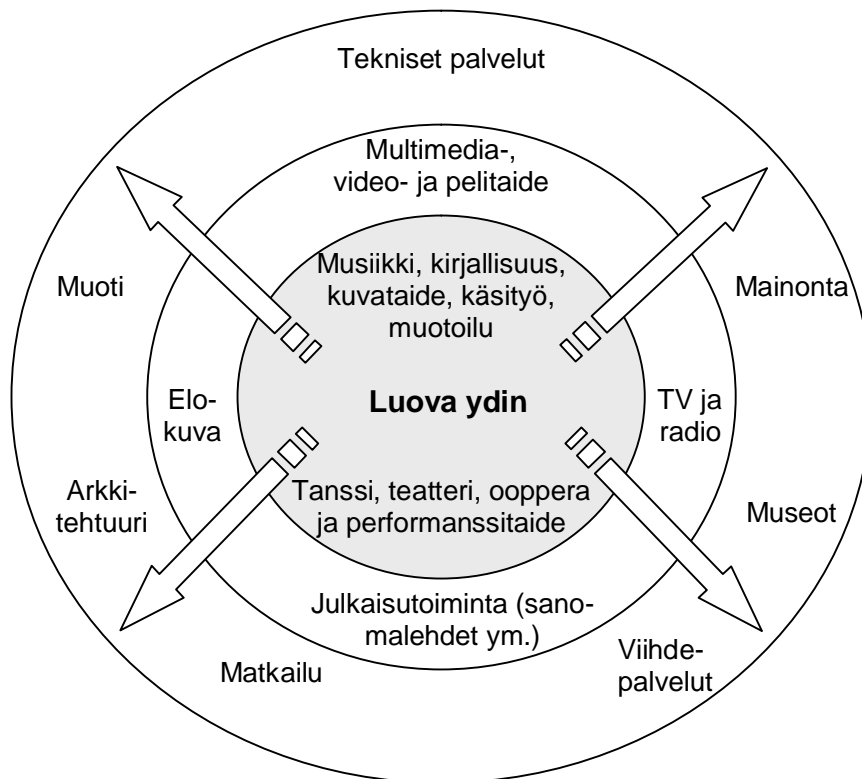
Kaikkein yleisin tapa vastata tähän kysymykseen on hahmottaa niitä elinkeinoelämän aloja, jotka liittyvät luontevimmin po. ilmiöön, ts. jotka ovat jossain olennaisessa mielessä "luovia". Esimerkiksi Charles Landry on teoksessaan *The Creative City* (2008) todennut, että luovan talouden keskeiset osa-alueet ovat:

- (1) media ja viihdeteollisuus,
- (2) taiteet ja kulttuuriperintö sekä
- (3) luovat yrityspalvelut.

Edellä mainittu jäsenitys on varsin karkea. Luovan talouden osa-alueista on esitetty lukuisia huomattavasti yksityiskohtaisempia, pääosin toimialapohjaisia jäsennyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi UNCTADin luovan talouden jäsenitys (ks. kuvio 2.2) sekä Masayuki Sasakiin kulttuuriteollisuuden kehämalli (ks. kuvio 2.3).

Kuvio 2.2. UNCTAD:in luovien teollisuudenalojen malli.

Kuvio 2.3. Kulttuuriteollisuuden kehämalli. (Sasaki, 2004.)

Yksi tärkeä käytännön indikaatio luovan talouden noususta on elinkeinorakenteessa tapahtunut muutos. Luovat alat muodostavat monessa länsimaassa jo merkittävän osan taloudellisesta toiminnasta. Lisäksi työvoimasta yhä suurempi osa työskentelee luoviksi kutsuttavissa työtehtävissä tai ammateissa eri toimialoilla.

Toimialatarkastelussa luovia teollisuudenaloja ovat esimerkiksi taiteet, arkkitehtuuri, muotoilu, markkinointi, media-ala ja tietotekniset palvelut. Meillä Suomessa esimerkiksi *Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015* –strategiadokumentissa mainittiin seuraavat luovat toimialat (KTM, 2007):

- animaatiotuotanto
- arkkitehtipalvelut
- elokuva- ja tv-tuotanto
- kuvataide ja taidegalleriat
- käsityö
- liikunta- ja elämyspalvelut
- mainonta ja markkinointiviestintä
- muotoilupalvelut
- musiikki ja ohjelmapalvelut
- peliala
- radio- ja äänituotanto
- taide- ja antiikkikauppa
- tanssi ja teatteri
- viestintäala, digitaaliset sisällöt.

Viime vuosina tästä kokonaisuudesta erityisesti muotoilu (engl. *design*) on noussut monien kaupunkien kehittämisen kohteeksi, osittain ehkä sen vuoksi, että käsite kattaa laajasti eri muotoilun sovel-

lusalueita ja omaa suhteellisen monipuolisia kehittämismahdollisuuksia. Meillä Suomessakin tästä löytyy hyvä esimerkki, Helsinki, josta tuli maailman muotoilupääkaupunki vuodeksi 2012 (World Design Capital Helsinki 2012). Sama teema näkyy vuonna 2005 perustetulla Design District Helsinki -korttelialueella, joka on useamman kaupunginosan alueella toimiva luovien tekijöiden keskittymä Helsingin kaupungin sydämessä.

Rakennemuutoksen nopeudesta jotain kertoo se, että Richard Floridan teoksen *The Rise of the Creative Class* -teoksen julkaisemisen aikoihin 2000-luvun alussa "luova luokka" muodosti noin 30 % amerikkalaisesta työvoimasta, josta 12 prosenttiyksikköä muodostui superluovasta ytimestä (taiteilijat, muotoilijat, tutkijat, ohjelmoijat jne.) ja 18 prosenttiyksikköä luovista ammattilaisista erilaisissa johtamis-, hallinto-, yrityspalvelu- ja asiantuntijatehtävissä. Tämä luku on noussut viimeisen vuosikymmen aikana ja monessa suuressakin amerikkalaiskaupungissa se on jo 40 %:n tienoilla. Samaan suuntaan on menty myös monissa merkittävässä eurooppalaisissa ja aasialaisissa kaupungeissa. Tässä mielessä luovan kaupungin kehittäminen on yksi yleinen strategia, jolla vastataan kehittyneissä jälkiteollisissa maissa käynnissä olevaan syvälliseen rakennemuutokseen. Edellä mainitut teoriat perustelevat tämän strategian oikeutusta ja luovat tiedollisia edellytyksiä sen muotoilulle ja toteuttamiselle.

Lähteet

Atkinson, R. & Easthope, H. (2009). The Consequences of the Creative Class: The Pursuit of Creativity Strategies in Australia's Cities. *International Journal of Urban and Regional Research* 33(1), 64-79.

- Caves, R.E. (2000). *Creative Industries, Contracts between Art and Commerce*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Comunian, R. (2011). Rethinking the Creative City: The Role of Complexity, Networks and Interactions in the Urban Creative Economy. *Urban Studies* 48, 1157-1179.
- Cooke, P. & Lazzeretti, L. (2008). *Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Evans, G.L. (2009). From cultural quarters to creative clusters – creative spaces in the new city economy. In: M. Legner (Ed.) *The sustainability and development of cultural quarters: international perspectives*, pp. 32-59. Stockholm: Institute of Urban History.
- Flew, T. (2010). Toward a Cultural Economic Geography of Creative Industries and Urban Development: Introduction to the Special Issue on Creative Industries and Urban Development. *The Information Society*, 26, 1-7.
- Flew, T. (2012). *The Creative Industries: Culture and Policy*. London: Sage.
- Florida, R. (2002a). *The rise of the creative class*. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2002b). Bohemia and economic geography. *Journal of Economic Geography*, 2(1), 55-71.
- Florida, R. (2003). Cities and the Creative Class. *City & Community*, 2(1), 3-19.
- Florida, R. (2005). *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- Florida, R. (2017). *The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class—and What We Can Do About It*. New York: Basic Books.
- Freestone, R. & Gibson, C. (2006). The Cultural Dimension of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective. Teoksessa: Monclus, J. & Guardia, M. (toim.) *Culture, Urbanism and Planning*, ss. 21-41. Aldershot: Ashgate.
- Glaeser, E.L. (2005). Review of Richard Florida's *The Rise of the Creative Class*. *Regional Science and Urban Economics* 35(5), 593-596.

- Glaeser, E., Kolko, J. & Saiz, A. (2000). *Consumer City*. Harvard Institute of Economic Research (HIER), Discussion Paper Number 1901 (JUNE 2000). Cambridge, MA: Harvard University. URL: http://scholar.harvard.edu/files/glaeser/files/consumer_city.pdf
- Grant, J. (2006). *Planning the Good Community. New Urbanism in Theory and Practice*. London and New York: Routledge.
- Hall, P. (1988). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century* Oxford: Blackwell Publishing.
- Hall, Peter (1998). *Cities in Civilisation: culture, innovation and urban order*. London: Weidenfeld.
- Harvey, D. (1989). From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. *Geografiska Annaler, B*, 71(1), 3-17.
- Hospers, G.-J. (2003). Creative cities in Europe. Urban competitiveness in the knowledge economy. *Intereconomics* 38(5), 260-269.
- Hospers, G.-J. & van Dalm, R. (2005). How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs. *Foresight* 7(4), 8-12.
- Howkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money From Ideas*. New York. Penguin.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Jacobs, J. (1984). *Cities and the Wealth of Nations: Principles of Economic Life*. NY: Random House.
- Kainulainen, K. (2005). *Kunta ja kulttuurin talous*. Tampere: Tampere University Press.
- KTM (2007). *Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015*. KTM Julkaisuja 10/2007). Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö, Elinkeino-osasto. URL: [http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/0816ED955B37BECBC22572AC001C5AAC/\\$file/jul10elo_2007_nettti.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/0816ED955B37BECBC22572AC001C5AAC/$file/jul10elo_2007_nettti.pdf) (viitattu 6.6.2017).

Landry, C. (2008). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. Second Edition. London: Earthscan.

Landry, C. & Bianchini, F. (1995). *The Creative City*. Demos, Paper No. 12. London: Demos. URL: <http://www.demos.co.uk/files/thecreativecity.pdf?1240939425> (käytetty 12.7.2012).

Lange, B. (2009). *Re-scaling Governance in Berlin's Creative Economy*. Creative Encounters Working Paper 39. December 2009. Copenhagen Business School, Copenhagen. URL: http://openarchive.cbs.dk/bitstream/handle/10398/7981/39_BL_Re-scaling_Governance_in_Berlin's_Creative_Economy.pdf?sequence=1 (käytetty 10.7.2012).

Leadbeater, C. (2009). *The Completely Creative City*. British Council Cities Seminar, Warsaw, March 17/18, 2009. URL: http://creativecities.britishcouncil.org/files/data/kb/cc_-_charlie_leadbeater_think_piece.pdf (viitattu 6.6.2017).

McNulty, R.H., Jacobson, D.R. & Penne, R.L.. (1985). *Economics of Amenity: Community Futures and Quality of Life*. Washington, D.C.: Partners for Livable Places.

Miyamoto, K. (2007). Globalization and Urban Policy. *Journal of Policy Science*. Vol. 1, pp. 61-79.

Peck, J. (2005). Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research* 29, 740–770.

Policy Research Group (Ed.) (2013). *The Creative Economy: Key Concepts and Literature Review Highlights*. May 2013. PRG, Canada. URL: https://cch.novascotia.ca/sites/default/files/inline/documents/creative-economy-synthesis_201305.pdf (viitattu 6.6.2017).

Porter, M. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Basingstoke, Macmillan.

Pratt, A.C. (2005). Cultural industries and public policy. *International Journal of Cultural Policy* 11(1), 31-44.

Pratt, A.C. (2008). Creative cities: the cultural industries and the creative class. *Geografiska annaler: Series B - Human geography* 90(2), 107-117.

Pratt, A.C. & Jeffcutt, P. (toim.) (2009). *Creativity, Innovation and the Cultural Economy*. London: Routledge.

Sasaki, M. (2010). Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study. *Cities*, 27, Supplement 1, 3-9.

Scott, A.J. (2006). Creative Cities: Conceptual Issues and Policy Questions. *Journal of Urban Affairs* 28(1), 1-17.

Scott, A.J. (2008). *Social Economy of the Metropolis: Cognitive-Cultural Capitalism and the Global Resurgence of Cities*. Oxford: Oxford University Press.

United Nations. (2010). *Creative Economy Report 2010: A Feasible Development Option*. Retrieved from <http://www.unctad.org/creative-economy>.

Zimmerman, J. (2008). From brew town to cool town: Neoliberalism and the creative city development strategy in Milwaukee. *Cities* 25, 230-242.

Zukin, S. (1995). *The Cultures of Cities*. Cambridge MA: Blackwell.